

sbornících se společným názvem *Konsolidace vládnutí a podnikání v ČR a v Evropské unii* (Sborníky, vydané nakladatelstvím MatfyzPress, distribuuje Oddělení vědy a výzkumu FSV). První sborník (editoři Kabele, Mlčoch, Pscheidt) tematicky vymezuje podtitul *Umění vládnout, ekonomika a politika*. Soustřeďuje příspěvky, které byly předneseny v plénu a vystoupení členů ekonomické a politologické sekce. Druhý sborník (ed. Köpplová) přináší příspěvky ze sekce *Sociologie, prognostika a správa* a ze sekce *Média* (internet jako mediální prostředí a vztahy médií k politice). Třetí sborník *Univerzity a vzdělání* (ed. Pešek) mapuje rozsáhlé proměny vysokého školství v USA a na evropském kontinentě (Anglie a Skotsko, Irsko, Rakousko, Německo, Itálie, Francie, Polsko a Lotyšsko). Čtvrtý sborník, jak naznačuje jeho podtitul *Environmentální daňová reforma – Optimální fiskální politika nebo efektivní politika životního prostředí*, se monotematicky věnuje postupu daňových reforem na evropském kontinentě a šancemi na jejich uplatnění v České republice. Poslední sborník *Analýzy veřejné a sociální politiky – případové studie studentů* představuje práce vzniklé v praxi Metody analýzy politik. Zabývá se problematikou zaměstnanosti, sociální politikou a obecně problémy české společnosti.

Konference – jak čtenář případně nahledne v představených sbornících – více mapovala, formulovala a do souvislostí uváděla problematiku „dobré“ vlády s odpovědným vlastnictvím, mediální komunikací a poznáváním, než že by přicházela s návody, jak ji řešit. V tomto smyslu vytvářela zadání pro dlouhodobý koordinovaný společenskovo-vědní výzkum týkající se integrace české společnosti do EU a jejího dalšího otevřeného rozvoje.

Jiří Kabele, Lubomír Mlčoch

Zasedání CESSDA v Praze a integrace datových služeb

V dubnu tohoto roku se v Praze sešlo Generální shromáždění Rady evropských datových

archivů sociálních věd (CESSDA, Council of European Social Science Data Archives). CESSDA sdružuje evropské národní archivy sociálních dat a je jednou z vůdčích mezinárodních organizací v oblasti infrastruktury sociálního výzkumu. Jejím cílem je podpora akvizice, archivace a distribuce elektronických dat pro účely výuky a výzkumu v oblasti sociálních věd. Organizace se zaměřuje na podporu tvorby a aplikace nových technologií pro výměnu, distribuci a zpracování dat, vytváří zázemí pro integraci datových služeb v Evropě, podporuje nové a málo rozvinuté aktivity v oblasti datových služeb a koordinuje spolupráci s datovými organizacemi mimo Evropu. CESSDA má v současnosti 21 členských organizací¹.

Generální shromáždění CESSDA je pravidelné každoroční pracovní zasedání ředitelů a vedoucích pracovníků členských archivů. V letošním roce jej pořádal Sociologický datový archiv Sociologického ústavu AV ČR, který je českým zástupcem v této organizaci. Vedle členských organizací z Evropy se pražského jednání zúčastnil též zástupce Inter-university Consortium for Political and Social Research (ICPSR), mezinárodní infrastrukturní organizace sídlící v Michiganu v USA. Součástí agendy byly otázky organizace činnosti CESSDA, příprava expertních seminářů, spolupráce při vývoji a prosazení mezinárodního dokumentačního standardu, informace o vývoji technologií pro datové služby (IDC a IDC 2, Nesstar), prezentace evropských projektů (Nessie, Madiera, MetaDater, EDAN), informace o mezinárodních výzkumných programech International Social Survey Programme (ISSP), European Social Survey (ESS), Eurobarometer a dalších a možnosti účasti v grantových programech.

Infrastruktura pro sociální výzkum se díky novým technologiím a rozvoji mezinárodní spolupráce v posledních letech výrazně proměnila. Vzrostla poptávka i nabídka služeb a vzrostl význam mezinárodních projektů. CESSDA patří k organizacím, které formují budoucí vývoj infrastruktury. Jaké jsou tedy hlavní současné trendy a aktivity v oblasti datových služeb?

Dokumentační standard DDI

Datové služby mají velký význam pro mezinárodní komparativní výzkum. Od počátků existence prvních archivů je proto živá myšlenka na jejich mezinárodní propojení. To se odrazilo ve vzájemné spolupráci archivů a v existenci systémů mezinárodní výměny dat. Rozvoj internetových technologií nyní dává naději, že se podaří realizovat myšlenku společného integrovaného systému pro přístup k datům v různých archívech a udělat pořádek v nepřehledném množství zdrojů dat. To má dvě základní podmínky: standardizaci metadat (dokumentace dat) a vytvoření integrovaného datového katalogu.

Vývoj a prosazení univerzálního standardu pro dokumentaci dat, který by integroval metadata s datovými soubory a zajistil vzájemnou kompatibilitu informací v jednotlivých archívech, patří k prioritám CESSDA. Snaha o jeho vytvoření se soustředila v iniciativě DDI (*Data Documentation Initiative*).

Standard DDI představuje uspořádaný univerzální systém položek dokumentace sociálních dat zahrnující pět hlavních oblastí: popis dokumentu, popis šetření, popis datového souboru, popis proměnných a reference na další materiály. Východiskem pro jeho vytvoření byl obdobný systém Dublin Core, který slouží pro bibliografickou dokumentaci v knihovnách. Formát archivovaných informací by měl být maximálně imunní vůči překotnému vývoji počítačových technologií a software. DDI je založeno na formátu XML, tj. eXtensible Markup Language, kde je informace zapsána v prostém textu a pomocí tzv. tagů je specifikován její obsah. Takto pořízená metadata lze používat v různých programech a systémech a dále je zpracovávat a propojovat.

Vývoj standardu DDI ještě není zcela dokončen, není zpracován systém povinných prvků a doporučení. Podstatné ale nyní bude jeho prosazení a aplikace v praxi. I když většina klíčových institucí na iniciativě spolupracuje a snaží se standard zavést, převod množství dříve archivovaných údajů do DDI znamená velké náklady.

Integrované katalogy

Datové organizace v USA mají při vytváření integrovaného katalogu oporu v archívu zmíněného ICPSR, které je organizováno na členské bázi a shromažďuje data a údaje z katalogů svých členů. Prvním viditelným krokem v této oblasti v Evropě bylo vytvoření *Integrovaného datového katalogu IDC (Integrated Data Catalogue)* v rámci CESSDA. Internetový katalog IDC umožňuje vyhledávání v knihovnách několika archivů zároveň. V době jeho největší slávy bylo na systém napojeno 13 archivů. Nyní má ale již problémy, které vyplývají z jeho dnes již zastaralé a neflexibilní technologie, nekompatibility vstupů z různých archivů a ze způsobu financování. Uživatel dostává informace pomalu, vyhledávání je obtížné – různé archívy na stejné zadání reagují odlišně a informace se často duplikují. V současné době běží projekt IDC 2, který by měl přinést zcela nový systém, vhodnější pro potřeby uživatelů i distributorů dat, a rozšířit služby katalogu.

Podstatně vyšší komfort nyní nabízí systém NESSTAR (*Networked Social Science Tools and Resources*), který propojuje různé datové knihovny, umožňuje kontrolu přístupu k datům pro různé typy uživatelů, vyhledávání datových souborů, studium podrobné dokumentace, on-line analýzy dat včetně grafických výstupů, propojení na další zdroje informací a možnost stáhnout datové soubory. NESSTAR je již založen na standardu DDI, zatím však propojuje pouze několik archivů.

Další projekty integrace datových služeb

Množství dat a přístupových cest k nim je čím dál větší. Nastává problém, jak se v kolekcích dat vyznat. Projekt *Nessie (Network of Economic and Social Science Infrastructures in Europe)* by měl přispět k harmonizaci a přehlednosti datových služeb v oblasti komparativního výzkumu. Jeho cílem je identifikovat soubory komparativních dat v Evropě a přístupy k nim, harmonizovat nabídku služeb vzhledem k potřebám výzkumníků a vytvořit internetové centrum poskytující přehledné informace a sloužící k výměně informací. Sou-

částí projektu je organizace řady kulatých stolů k tématu komparativního výzkumu v Evropě.

Na systém NESSTAR navazuje projekt *Madiera* (*Multilingual Access to Data Infrastructures of the European Research Area*), který chce překonat jazykové bariéry v přístupu k datům. Vyhledání všech dostupných dat ke zvolenému tématu často brání různost jazyků, v nichž je pořízena dokumentace. Hlavním cílem projektu je vytvořit mnohojazyčný thesaurus a napojit jej na internetové systémy vyhledávání a distribuce dat.

Projekt *MetaDater* směřuje k producentům a distributorům dat a vytváří ucelený systém pro management a produkci metadat ve standardu DDI. Budovaný model systému je zaměřen na komparativní a longitudinální výzkumy. Projekt zahrnuje též vývoj nástrojů pro zpracování a publikaci dat a metadat a transformace do standardu DDI.

O budoucí využití systému NESSTAR by se mohl postarat též projekt *sítě středoevropských archivů EDAN*, který v současnosti žádá o podporu v rámci 6. rámcového programu. Jeho cílem je vytvořit integrovanou kolekci srovnatelných dat ze sociálních výzkumů ve střední a východní Evropě, posílit strukturu datových služeb, přispět k vývoji a rozšíření mezinárodních standardů a podpořit mezinárodní spolupráci. Důraz je kladen na integraci datových služeb, aplikaci mezinárodních standardů a moderních technologií pro kvalitní zpracování a dokumentaci dat a vytvoření snadného a levného přístupu k datům.

Výzkumná centra, výuka a spolupráce na komparativních projektech

Činnost archivů se neomezuje pouze na budování datových knihoven, jejich deklarovaným cílem je všeobecná podpora pro sekundární analýzu dat. K jejich aktivitám proto patří vytváření kvalitních podmínek pro řešení projektů založených na sekundární analýze a spolupráce na školicích programech, zejména v oblasti pokročilých metod statis-

tické analýzy dat, managementu dat a informačních technologií v sociálních vědách. Při datových organizacích byla například v rámci programu EU pro budování výzkumných center „Large Scale Facilities“ založena čtyři pracoviště, která poskytují komfortní podmínky pro hostující sociální vědce. Jedná se o *European Centre for Analysis in the Social Sciences* (ECASS) při Univerzitě v Essexu (UK Data Archive), *Integrated Research Infrastructure in the Socio-economic Research* při CEPS/INSTEAD v Lucembursku, *NSD Access* při norském archivu NSD a *ZA-EURO-LAB* při německém archivu ZA. Značnou popularitu, dnes již i v České republice, si vybudovaly například jarní semináře metod statistické analýzy dat archivu ZA v Kolíně nad Rýnem nebo letní škola centra ECASS v Essexu.

Od počátku své existence archivy vytvářejí zázemí pro komparativní výzkum. Rozvinutá mezinárodní spolupráce v oblasti datových služeb vytváří vhodné prostředí pro integraci společného úsilí i při samotné organizaci komparativních šetření. Německý archiv ZA se již dlouhodobě aktivně podílí na Mezinárodním programu sociálního výzkumu (ISSP, *International Social Survey Programme*). Výrazný podíl mají archivy při organizaci Evropského sociálního výzkumu (ESS, *European Social Survey*). Na výzkumném programu se v současnosti podílí 23 zemí a první šetření proběhlo na konci roku 2002 a v některých zemích v prvním pololetí roku 2003. Cílem je pravidelný monitoring sociální změny v Evropě založený na náročných metodologických standardech a vytvoření rozsáhlé databáze sociálních indikátorů, která by byla snadno přístupná pro sekundární výzkum. Datový soubor má být volně přístupný přes internet bezprostředně po jeho dokončení, tj. pravděpodobně v srpnu 2003.

Internetové odkazy:

CESSDA a integrovaný katalog IDC:

<http://www.cessda.org/>

CEPS/INSTEAD (IRIS): <http://www.ceps.lu/>

DDI: <http://www.icpsr.umich.edu/DDI/>
 ECASS: <http://www.iser.essex.ac.uk/ecass/>
 EDAN: http://www.gesis.org/en/cooperation/data_service/eastern_europe/
 ICPSR: <http://www.icpsr.umich.edu/>
 Madiera: <http://www.madiera.net/>
 MetaDater: <http://www.metadater.net/>
 Nessie: <http://nessie.essex.ac.uk/>
 NESSTAR: <http://www.nesstar.com/>
 Semináře ZA: <http://www.gesis.org/Veranstaltungen/>

¹ Členové CESSDA: ADP – Archiv Družboslovnih Podatkov (Slovinsko), ADPSS-SOCIODATA – Archivio Dati per le Scienze Sociali (Itálie), ARCES – Archivo de Estudios Sociales (Španělsko), BASS – Belgian Archives for the Social Sciences (Belgie), BDSP – Banque de Données Socio-Politiques (Francie), CEPS/INSTEAD – Centre for Population, Poverty and Public Policy Studies (Lucembursko), DDA – Danish Data Archive (Dánsko), ESSDA – Estonian Social science data Archives (Estonsko), FSD – Finnish Social science Data Archive (Finsko), ISSDA – Irish Social Science Data Archive (Irsko), NSD – Norwegian Social Science data services (Norsko), RODA – Romanian Social Data Archive (Rumunsko), SDA – Sociologický datový archiv (Česká republika), SDB – Social Data Bank (Řecko), SIDOS – Swiss Information and Data archive Service for the Social Sciences (Švýcarsko), SSD – Swedish Social science Data Service (Švédsko), Steinmetz Archive / NIWI (Nizozemí), TARKI – Social Research Informatics Centre (Maďarsko), UK Data Archive (Spojené království), WISDOM – Wiener Institut für Sozialwissenschaftliche Dokumentation und Methodik (Rakousko), ZA – Zentralarchiv für Empirische Sozialforschung (Německo).

Jindřich Krejčí

Seminář „Prevence kriminality a dalších sociálně patologických jevů“

Velké Karlovice 14.–16. 5. 2003

Ve dnech 14.–16. 5. 2003 se již podruhé v hotelu Tatra ve Velkých Karlovicích u Vsetína uskutečnil pravidelný každoročně konaný seminář sekce sociální patologie Masarykovy české sociologické společnosti. Pro letošní setkání bylo zvoleno jako základní téma „Prevence kriminality a dalších sociálně patologických jevů“ a jako další témata „Gender studies a sociální patologie“ a „Varia“. Semináře se zúčastnilo téměř šedesát účastníků, především sociologů, ale také právníků a psychologů, a dále pracovníků z oblasti sociální praxe. Z hlediska institucionálního pak byly nejpočetněji zastoupeny Institut pro kriminologii a sociální prevenci (IKSP) a pedagogická a vědecká pracoviště některých fakult českých a slovenských vysokých škol, nechyběli ani pracovníci městských úřadů, občanských sdružení a nadací, Policie ČR a státního zastupitelství. Tato rozmanitost účastníků semináře přispěla k pestrosti příspěvků a k širší pohledu a přístupů v navazující diskusi.

Jednání semináře postupovalo po jednotlivých tematických blocích s diskusí po odeznění několika příspěvků. Konferenci zahájil PhDr. Kazimír Večeřka, CSc., předseda sekce sociální patologie MČSS, který poukázal na aktuálnost témat semináře a návazně se ujal i řízení jednání celého semináře.

První tematický blok, věnovaný otázce *Prevence*, otevřela PhDr. Ivana Dostálová (odbor prevence MV) referátem na téma Program prevence kriminality na místní úrovni, ve kterém rozebrala metodiku prevence vypracovanou MV pro větší města nad 10 000 obyvatel s vyšší kriminalitou. Mgr. Jakub Holas (IKSP) pak rozvedl poznatky, které vyplynuly z provedeného výzkumu pocitu bezpečí ve vybraných městech ČR. PhDr. Stanislav Jabůrek (Magistrát města Brna) rozebral chronologii vzniku koordinovaného centra prevence kriminality v Brně. První tematický blok uzavřel Mgr. Zdeněk Jančařík (Portál, Praha), který ukázal možnosti preventiv-